

**Божица Младеновић, Град у аустроугарској
окупационој зони и Србији
од 1916. до 1918. године
Београд, Чигоја штампа, 2000, сир. 256**

Истраживања аутора овог дела, слично као и у ранијим делима, било је усмерено на један од најтежих раздобља српске двадесетовековне историје; време Првог светског рата. То славно, али и сурово време наша, поготово војна, историографија обрадила је доста темељно. Међутим, окосница интересовања прожета је победама, мање поразима Српске војске. Цер, Колубара, Кајмакчалан и пробој Солунског фронта као да су потиснули сећање да се у тим ратним годинама у окупираној Србији такође живело. Овај рад, првобитно обрађен у докторској дисертацији, даје једну другачију слику рата, ону у којој главну улогу не игра војник, већ цивил, или, конкретније, становник града.

Студије о аустроугарској војној управи у пораженој Србији, што аутор и сам у предговору истиче, нису потпуна новина. Нажалост, ти искази створени између два светска рата потичу из пера „непријатеља” и то управо оног који је заузимао највише положаје у окупационој хијерархији. Каснији радови домаћих аутора дали су контуре, али не и потпуни одраз живота једне побеђене, или, боље речено, сатрвене земље.

На више од две стотине страна сврстаних у тринаест поглавља, такође изделених на мање целине, писац ове књиге настоји да читаоцу дочара окупирану Србију, тј. њене градове. Међу њима се истиче престоница, о чијем је окупационом животу и сачувано највише података. Прва поглавља посвећена су административној шеми управе, док већина других залази дубље, у демографске, привредне, здравствене и културне прилике. Свакодневном градском животу посвећена је такође достојна пажња. Разграничење свих тих облика вероватно је аутору представљало највећи проблем. Стога би се читаоцу могло учинити да би распоред појединих поглавља могао бити и другачији.

Методолошка потка на којој се дело заснива саздана је на теорији о паралелним друштвима. У тој подели победник – Аустроугарска – представљала је надређени, а поражена Србија, односно њено

грађанство, подређени елемент. Разноврсни законски акти донети од 1916. до 1918. године деобу су све јасније дефинисали. Тиме се јаз између два ионако различита друштва још више продубљивао. Но, многе чињенице које Б. Младеновић наводи: лиферације за окупаторе, појаву мита, па и покушаје политичке сарадње са освајачем – јасно говоре о томе да су се два одвојена друштва, мада у минорним размерама, ипак прожимала. Према томе, теорија о паралелним друштвима има овде, као и у многим другим случајевима, само ограничен домет. Могуће је да би теоријски приступ заснован на некој врсти „женског друштва” био блискији тадашњој српској стварности. Томе у прилог иде и маса изнетих чињеница које јасно указују на то да се мушко становништво, у прошлости бројчано надмоћно, током окупационе управе, због разних разлога, више него преполовило.

Управа у Војно-генералном гуверману, урађена према обрасцу окупиране Пољске, није се могла сматрати благом. Истина, писац овог дела не негира да су цивилизаторске тежње или „племените намере племените Монархије” каткад и постојале. Међутим, интернирање, реквизиције, валутни притисак и сличне мере обезвређивале су сваки покушај да се живот грађанства учини иоле сношљивијим. Градско становништво за све године аустријске управе било је увек на ивици глади. Финансијска оскудица и усмереност Монархије ка ратној привреди, према ауторовом схватању, само су део узрочника опште беде.

Културни притисак победника био је још већи од економског. Од основне школе, па до највиших научних сфера, усађивала се брутално нова, окупациона култура. Негирање свега српског, нарочито ћирилице, учинило је, по оцени Младеновићеве, сасвим супротан учинак. Захваљујући томе, аустријска културна политика доживела је крах, не остављајући у Србији ни најмањи траг.

Књига која је пред читаоцима достојна је наше модерније историографије. Обиман спектар налаза које аутор износи дочаравају нам један наизглед мирнодопски свет. Он се по својој структури, не и тегобама, разликовао од оног ратног, мада је у његовим оквирима био осуђен да и сам постоји.

Милић Ј. Милићевић